

AZ ÖREGEDÉS MÍTOSZA

SZABÓ ZSOLT MIHÁLY PhD hallgató
Óbudai Egyetem, Biztonságtudományi Doktori Iskola
E-mail: szabo.zsoltmihaly@phd.uni-obuda.hu

DOI 10.23716/TT0.23.2020.28

Absztrakt:

Az emberiség története elválaszthatatlan az öregedéssel kapcsolatos kérdésektől. A téma fontosságát indokolja, hogy számtalan híres filozófus, mint Plátón, Arisztotelész, Ciceró, Seneca, Petrarca, Cardano, Simone de Beauvoir foglalkozott a témával és írt az öregedésről különböző szempontok alapján. A hosszú, betegségektől mentes és termékeny élet mindnyájunk vágya. A boldog és teljes élethez elég a korábban említettek, vagy vannak még lehetőségek. Elődeinkhez képest ma soha nem látott ideig élhetünk. Napjainkban az Európai Unió tagállamait veszélyeztető társadalmi változások egyik legjelentősebbike a népesség nagyfokú öregedése, és ennek jelenlegi és várható hatása a gazdaságokra és társadalmakra. Magyarországnak az Európai Unió tagállamaihoz hasonlóan népessége nagymértékben öregszik, és ennek hatásaként különböző kihívásokkal kell szembenéznie, melyek közül a legfontosabbak az egészségügyi rendszer, társadalombiztosítási- és nyugdíjrendszer, és az adórendszer átalakítása. A tanulmány visszatekint az öregedés kultúrtörténetére, megvizsgálja az idősödés kutatás legfőbb kérdéseit, és bemutatja az öregedés tudományos kutatásának jelenlegi állását, kiegészítve hogy milyen lehetőségek vannak még előttünk a gazdaságpszichológia és a boldogság közgazdaságtan alapján.

Kulcsszavak: Öregedés, nyugdíjbiztonság, nyugdíjrendszerek, gazdaságpszichológia, öngondoskodás

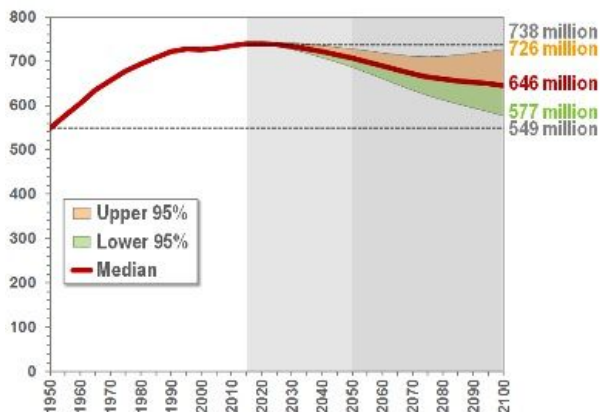
1. Bevezetés

Jelen tanulmány az öregedés kérdését nem gerontológiai (az öregedés és öregkor élet- és kórtanával foglalkozó tudomány) megközelítésével vizsgálja, hanem a népesedés adatait elemző tudomány, a demográfia nézőpontjából, mely segítségével közgazdasági következtetéseket lehet levonni. A demográfia az emberi populációdinamikával foglalkozó tudomány. Kiterjed a népesség

méretére, szerkezetére és eloszlására, valamint a születések, halálozások, vándorlás és öregedés hatására történő változására. A társadalmi és gazdasági változások mögött lévő törvényszerűségeket, ritmusokat és előrejelzési trendeket próbáljuk górcső alá venni. Az öregség kérdéseivel már elődeink is foglalkoztak. Az ókori görög filozófus, iskolaalapító Plátón az állam című művének első könyvében: Kephalosz az öregségről és a pénzről beszél. Plátón szerint anyagi jólét nélkül is lehet harmonikus öregség. Plátón tanítványa a görög tudós és filozófus Arisztotelész a lélekfilozófiai írásokban a fiatalság és az öregség, az élet és a halál kapcsolatáról ír. Arisztotelész szerint testi és anyagi jólét nélkül nincs harmonikus öregség. Az ókori római író, filozófus és politikus Marcus Tullius Cicero öregségről című művében szembe kell szegülnünk az öregséggel, úgy kell küzdeni az öregség ellen, mint valami betegség ellen (...) leghatásosabb fegyver az aggkor ellen a tudomány és az erények gyakorlása. A római sztoikus filozófus, drámaíró és államférfi Lucius Annaeus Seneca az erkölcsi levelek XIV. részében a szép öregségről és a halálról ír barátjának. Seneca szerint a haláltól és az öregségtől nem szabad félni. Az egyik legnevesebb itáliai prehumanista költő Francesco Petrarca szerint minden születés és halál, újrakezdés és lezárás lehetőség a tanulásra és tapasztalásra. A születés és halál közötti szakasz maga az élet. A reneszánsz kori olasz matematikus, fizikus, orvos, asztrológus Gerolamo Cardano az életéről szóló könyvében foglalkozik az öregedés kérdésével és leírta az öregkori betegségeket. A 20. század második felének egyik népszerű, meghatározó feminista, egzisztencialista gondolkodója Simone de Beauvoir azt tartja, hogy az öregekkel kapcsolatban majdnem mindenkinek rossz a lelkiismerete, és ezért a hallgatás összeesküvése veszi körül ezt a témát. Könyvének célja, hogy megtörje ezt a hallgatást. Mi is ezt a hallgatást szeretnénk megtörni és a témát különböző szempontok szerint átnézni.

2. Öregedő társadalmak

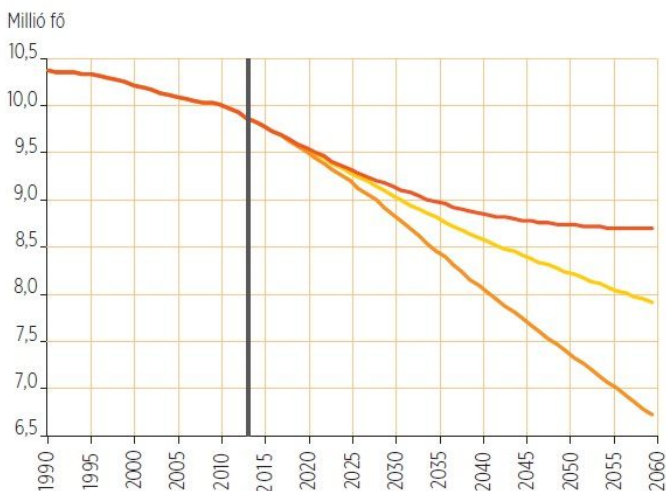
A demográfiai adatok szerint Európa (1. ábra), és Magyarország (2. ábra) népesség már régóta nem növekszik, hanem az előszámítások alapján csökken és öregszik. A népesség előregedése megkérdőjelezi a társadalmak képességeit a folyamatban lévő demográfiai változásokhoz való alkalmazkodásban. Megfelelően reagáltak ezekre a kihívásokra, mert az idősödés hagyományos módszerei félrevezetőek, és nem veszik figyelembe a személyek jellemzőiben térbeli és időbeli eltéréseket.

1. ábra: Európa népességének alakulása 1950-től 2100-ig
 Forrás: United Nations (2015)

Napjainkban a 60 vagy 65 évesek nagyon különböznek egymástól a fél évszázaddal korábbiánál, és valószínűleg nagyon különbözőek lesznek attól, hogy a jövőben fél évszázadok lesznek. Az emberek hosszabb ideig élnek, egészségesebb életet élnek és jobb megismerést élveznek.

Minden évben az emberek földrajzilag is eltérőek és a lakossági alcsoportok között. Nem csak „40 az új 30”, de ma „70 az új 60”.

2. ábra: Magyarország népességének alakulása 1990-től 2100-ig. Forrás: KSH NKI (2015)

3. Az öregedés hatásai a nyugdíjrendszerekre

Napjainkban az Európai Unió (EU) tagállamait veszélyeztető társadalmi változások egyik legjelentősebbike a népesség nagyfokú öregedése, és ennek jelenlegi és várható hatása a gazdaságokra és társadalmakra. Magyarországnak az Európai Unió tagállamaihoz hasonlóan népessége nagymértékben öregszik, és ennek hatásaként különböző kihívásokkal kell szembenéznie, melyek közül a legfontosabbak az egészségügyi rendszer, társadalombiztosítási- és nyugdíjrendszer, és az adórendszer reformja. Európa országaiban, így Magyarországon is az állami nyugdíjrendszer felosztó-kirovó elv alapján működik különböző finanszírozási elvek alapján és a nyugdíjrendszer fenntarthatósága végett előszámításokat végeznek. A felosztó-kirovó elv lényege, hogy kirovó: a nyugdíjjárulékot kiroják (kivetik) az aktív munkavállalókra, és felosztó: a munkavállalóktól beszedett nyugdíjjárulékokat felosztják a mindenkori nyugdíjasok között, mint nyugdíjjáradék. [CSONTOS, 1997] A felosztó-kirovó rendszerekben a gazdaságilag éppen aktív munkavállalók befizetéseiből fedezik a mindenkori nyugdíjkiadásokat. Nagy probléma, hogy a befolyó járulékokat nem tőkésítik, nem fektetik be, hanem abból fizetik ki az adott évben esedékes nyugdíjakat. [NOVOSZÁTH, 2014]

Továbbá a későbbi nyugdíjakra tőkefedezet nincs biztosítva, így az aktív dolgozók legfeljebb ígéretet kaphatnak az államtól, hogy időskori ellátásuk biztosított lesz. A felosztó-kirovó rendszerek a világon mindenütt súlyos válságban vannak. Elkerülhetetlen az állami nyugdíjrendszerek reformja. [AUGUSZTINOVICS, 2014] Makroszinten olyan automatizmust kellene teremteni a járulékok és a járadékok között, mely biztosítaná a rendszer hosszú távú működőképességét és fenntarthatóságát. [SIMONOVITS, 2002] A felosztó-kirovó rendszer kényelmes és kellemes, amíg a népesség és a gazdaság növekszik. [SAMUELSON, 1958]

Az Európai Unióban az *1. táblázat* alapján 2050-ben a nők esetén várható élettartam 88,1 év és a férfiak esetén a várható élettartam 83,6 év lesz, hazánkban a várható élettartam a nők és a férfiak esetén is kevesebb. Ezzel szemben a születések száma alig növekszik és a foglalkoztatottak száma pedig nagymértékben csökkeni fog. Az előbbiek következménye, hogy a nyugdíjkiadások az EU tagországokban és Magyarországon is várhatólag növekedni fognak az előszámítások alapján. [EPC, 2018]

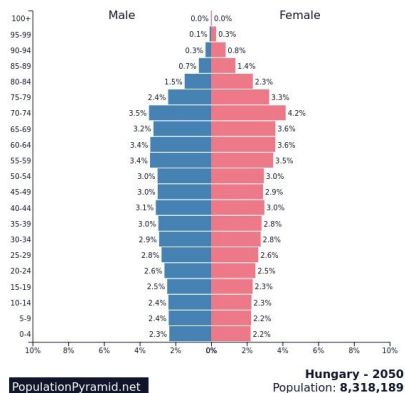
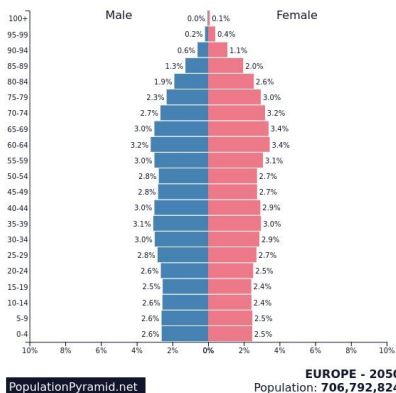
1. táblázat: EPC előszámítások EU és Magyarország

	2016	2020	2030	2040	2050
EU – Nők esetén várható élettartam {év}	83,7	84,3	85,6	86,9	88,1
HU – Nők esetén várható élettartam {év}	79,6	80,4	82,3	84,0	85,7
EU – Férfiak esetén várható élettartam {év}	78,3	79,1	80,7	82,2	83,6
HU – Férfiak esetén várható élettartam {év}	72,8	73,7	76,0	78,2	80,3
EU – Születések száma	1,58	1,63	1,69	1,73	1,76
HU – Születések száma	1,48	1,61	1,68	1,72	1,75
EU – 15–64 év közötti munkaképes korosztály {millió}	242,758	243,566	238,193	230,313	225,010
HU – 15–64 év közötti munkaképes korosztály {millió}	4,623	4,616	4,710	4,367	4,086
EU – nyugdíjkiadások {GDP %-ban}	10,4	10,7	10,5	11,4	12,5
HU – nyugdíjkiadások {GDP %-ban}	10,6	10,9	10,7	12,8	13,8

Forrás: European Commission (2018), saját szerkesztés

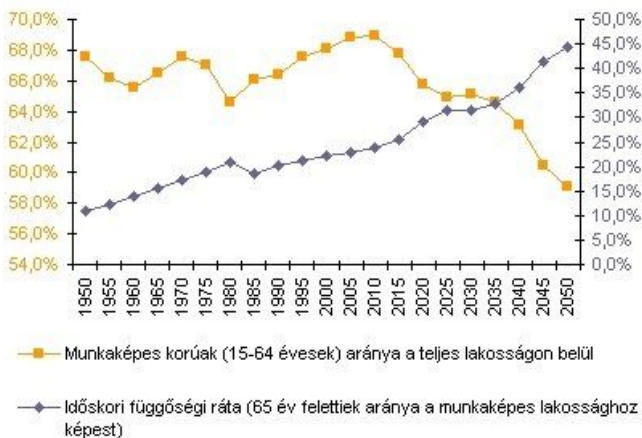
Az előbbieket alapján fontos kérdés lesz-e elég számú aktív foglalkoztatott, akik fedezni tudják a befizetett járulékokból a járadékokat. A nyugdíjgazdasággal foglalkozó szakemberek 1990 körül már felismerték, hogy a felosztó-kirovó rendszer sokáig nem lesz fenntartható akkori formájában, mivel a második világháború utáni népesség növekedés nem fog olyan mértékben a továbbiakban növekedni. Előrejelzéseik alapján, alacsonyabb szinten stabilizálódik a születésszám és így jóval kevesebben lépnek kereső korba majd. [AUGUSZTINOVICS, 2014] Legfontosabb vizsgálni a népesség alakulását, melyből a jövőre nagy pontosságú előrejelzéseket kaphatunk például, hogy milyen lesz 2050-re Magyarország népessége és összetétele. Ezzel szorosan összefügg, hogy lesz-e elég aktív lakos, akik az öszülő társadalom nyugdíját biztosítják. A népesség kor szerinti eloszlását az úgynevezett korfán keresztül vizsgálhatjuk meg.

A 3. ábra szerint 2050-re nagy valószínűséggel Európa és Magyarország korfája stagnáló népesség korfáját fogja mutatni, ahol a fiatalok és a középkorúak aránya közel azonos, csak az idősebb korosztályoknál keskenyedik el a korfa.

3. ábra: Európa és Magyarország korfája 2050
Forrás: Population Pyramids (2019)

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) előszámításai alapján a fiatalok és az idősek aránya nem megfelelő irányba fog változni, mivel az idősek száma növekedni fog és a munkaképes korúak száma csökkenni fog melyeket a 4. ábra foglal össze. Az előrejelzések szerint nem születik kellő számú gyermek, akikből majd kellő számú foglalkoztatott lehet majd, így a foglalkoztatottak és az idősek arány nem lesz megfelelő az előrejelzések szerint Magyarországon körülbelül 2040 körül. A felosztó-kirovó nyugdíjrendszer fenntarthatóságának az alapja, hogy a keresőkorúak jóval többen legyenek, mint a nyugdíjkorúak, különben a rendszer egyensúlya felborul. [HOLTZER 2010.]

4. ábra: Időskori függőségi ráta Magyarországon
Forrás: KSH NKI (2015)

Az előszámításai alapján Magyarországon a foglalkoztatottak és a nyugdíjasok aránya nem megfelelő irányba fog változni, mivel az idősök száma növekedni fog és a munkaképes korúak száma csökkenni fog melyeket a 2. táblázat foglal össze. Az előszámításai alapján a nyugdíjas korúak és dolgozó korúak aránya az 1970-es 22,4%-ról 2000-re alig nőtt, de 2050-re 47,7%-ra nőhet. Ami azt jelenti, hogy 1970-ben egy nyugdíjast öt dolgozó, addig 2050-ben már csak egy nyugdíjast két dolgozó befizetése fog eltartani. [SIMONOVITS, 2002.]

2. táblázat: Magyarországon a 15–64 közötti munkaképes korosztály létszáma

	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2030	2040	2050
<i>Nyugdíjas- és dolgozókorúak aránya {% -ban}</i>	22,4	26,9	27,2	23,6	24,6	30,2	33,7	38,6	47,7

Forrás: KSH (2015), saját szerkesztés

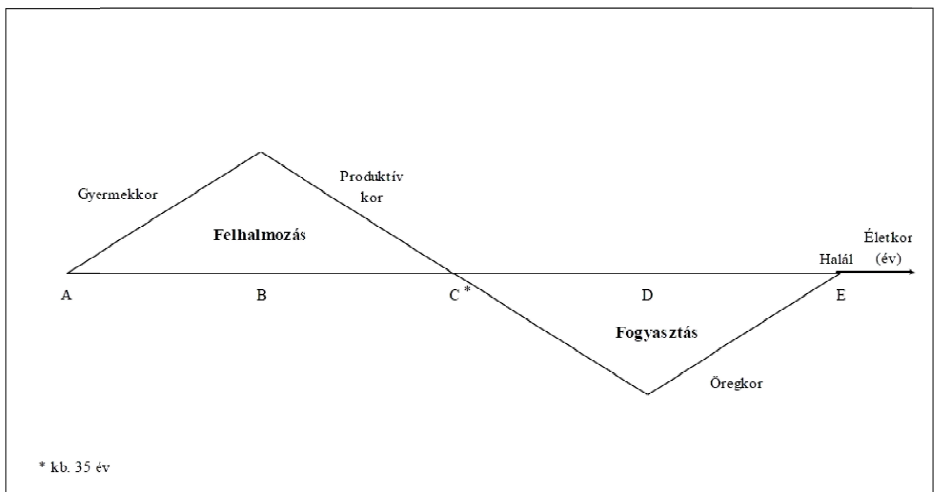
4. Pénzügyi megtakarítási formák és lehetőségek

A demográfiának nem csak az a célja, hogy az egyes népesedési folyamatokat tanulmányozza, hanem az élet különböző szféráival összefüggéseket keressen, ezek kölcsönösen segítik a gyakorlatnak történő válaszadást, alkalmazást és a kérdésfelvetések megfogalmazását. Kiemelt figyelmet a gazdasági kérdések jelentenek. [L. Rédei, 2006] Az 5. ábra szerint az egyes emberek életében és a gazdaság egészében is követhető, miszerint egyetlen ország számára sem mellékes, hogy mekkora a megtermelt javak hányada és ebből mekkora tömeg eltartását kell megvalósítani. Az aktivitás módosulásából mekkora igényeltetés származik. A hazai folyamatok értékelése azt mutatta, hogy míg a világháború után 100 keresőnek 125 embert kellett eltartania, addig most 190 főt. A nyugdíjrendszer ezzel a demográfiai változással csak úgy képes megbirkózni, ha a korábbi elosztó jellegről a tőkefinanszírozásra tér át. Azaz a korösszetétel változását magasabb gazdasági megtérülési rátákkal (kockázat-és részvénytőke- érdekeltségekkel mint hosszú távú befektetéssel) fedezi. Hasonló alapon gondolkodnak az emberek, amikor az élettartamra vonatkozó beruházásokat terveznek. [L. Rédei, 2006.]

A demográfiának nem csak az a célja, hogy az egyes népesedési folyamatokat tanulmányozza, hanem az élet különböző szféráival összefüggéseket keressen, ezek kölcsönösen segítik a gyakorlatnak történő válaszadást, alkalmazást és a kérdésfelvetések megfogalmazását. Kiemelt figyelmet a gazdasági kérdések jelentenek. [L. Rédei, 2006.] Az 5. ábra szerint az egyes emberek életében és a

gazdaság egészében is követhető, miszerint egyetlen ország számára sem mellékes, hogy mekkora a megtermelt javak hányada és ebből mekkora tömeg eltartását kell megvalósítani. Az aktivitás módosulásából mekkora igényeltetés származik. A hazai folyamatok értékelése azt mutatta, hogy míg a világháború után 100 keresőnek 125 embert kellett eltartania, addig most 190 főt. A nyugdíjrendszer ezzel a demográfiai változással csak úgy képes megbirkózni, ha a korábbi elosztó jellegről a tőkefinanszírozásra tér át. Azaz a korösszetétel változását magasabb gazdasági megtérülési rátákkal (kockázat-és részvénytőke- érdekeltségekkel mint hosszú távú befektetéssel) fedezi. Hasonló alapon gondolkodnak az emberek, amikor az élettartamra vonatkozó beruházásokat terveznek. [L. Rédei, 2006.]

Az előrejelzések alapján a nyugdíjasok száma drasztikusan nőni fog, ezen nem lehet változtatni. A magyar nyugdíjrendszer jelenleg két pilléren támaszkodik. Az I. pillér: az állami nyugdíjrendszer felosztó-kirovó módon működik és a II. pillér, mely tőkefedezet elven működik. [NOVOSZÁTH, 2014.] A jelenlegi nyugdíjrendszerben az időskori megélhetés biztosításának egyik kiegészítő eleme lehet, önkéntes nyugdíjpénztár választása. Az önkéntes nyugdíjpénztár lehetővé teheti azt, hogy a nyugdíjba vonuláskor képesek legyünk megőrizni az aktív éveinkben megszokott életszínvonalat. Ezek az intézmények egészítik ki az egyéb nyugdíjcélú megtakarításokat, mint például a nyugdíjbiztosítást. A nyugdíj az általános közfelfogásban „az a járadék, amelyet egy ország időskorú polgárai alanyi, tehát nem rászorultsági alapon kapnak. Összege függ a szolgálati időtől, azaz a munkával (jövedelemszerzéssel) töltött évek számától és a korábbi jövedelemtől”. [MATITS, 2016.]

5. ábra: A gazdaságdemográfiai életrajz szemléltetése
Forrás: L. Rédei (2006)

Ez a meghatározás jól tükrözi a közvélekedést, amely szerint a nyugdíj fogalma kizárólag a társadalombiztosítási ellátáshoz kapcsolódik. Pedig nyugdíjnak tekinthető minden olyan rendszeres időskori jövedelem, amire aktív korunkban jogot szerzünk. Így nyugdíj lehet vagy lehetne valamely nyugdíjcélú megtakarításból származó időskori jövedelmünk is. Tudatosítani kellene, hogy nincs és nem is lehet olyan állami ellátási forma, amely mindenkinek, minden esetben megfelelő nyugdíjat ígérhetne. Vagyis, ha mi azt szeretnénk, hogy valóban biztonságban legyünk idős korunkban, akkor bizony magunknak is sokat kell tennünk. Az adó- és járulékemelés, illetve a nyugdíjkorhatár kijebb tolása mellett létezik egy hatékonyabb és fenntarthatóbb megoldás is, amit öngondoskodásnak hívnak. Ez azt jelenti, hogy az emberek saját maguk számára teremtik meg azt a privát nyugdíjalapot, ami lehetővé teszi, hogy idősen is teljes életet élhessenek. Ezzel az államot is tehermentesítik, mert bár állami segítséggel, de magánúton tesznek félre pénzt. A saját vagyonukkal gazdálkodnak, és nem a közösbe fizetnek be még többet. Sokféle megtakarítási lehetőség létezik, melyet az 5. ábra foglal össze. A megfelelő megtakarítási termék kiválasztása előtt előre el kell döntenünk, hogy az időtáv és a likviditás milyen mértékben számít majd a megtakarítási forma kiválasztásában.

Az állam háromféle nyugdíj előtakarékosági megoldást támogat: az Önkéntes Befektetési Pénztár (ÖPT), a Nyugdíj-előtakarékossági számla (NYESZ) és az nyugdíjbiztosítások. Ezeknél minimum 10–20 éves távokban érdemes gondolkodni. A felhalmozott privát nyugdíjtőkét a nyugdíjkorhatár elérésekor lehet felvenni (bizonyos megkötésekkel korábban is hozzá lehet férni). A nagy kérdés viszont az, hogy melyik nyugdíjkorhatár érvényes: a mostani vagy a mindenkori (jövőbeni)? A három lehetőség közül egyedül a nyugdíjbiztosítás rögzíti a szerződéskötéskor életben lévő nyugdíjkorhatárt, így aki ezt választja, az minden jövőbeli emeléstől függetleníti magát.

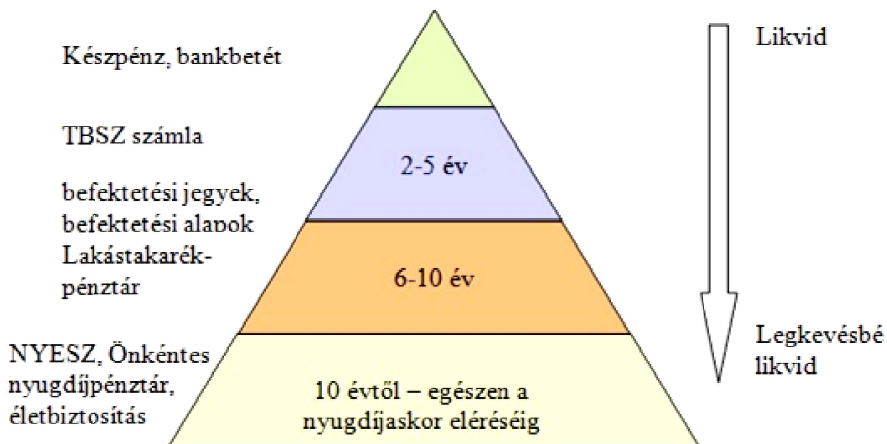
Az öngondoskodás igénye és a hosszú távú tervezés csak a pénzügyi tudatosság magasabb szintjén jelentkezik és az életkorral változik. Hiszen egészen más fókusszal lehet egy gyermek kialakulóban lévő látásmódját és egy aktív, vagy éppen már inaktív felnőtt szemléletét alakítani. A gyermekek körében a zsebpénzzel való okos gazdálkodás előnyeit érdemes hangsúlyozni, a fiatal felnőttek körében célszerű a megtakarítások diverzifikációjára helyezni a hangsúlyt, ezen belül megkülönböztetve a rövid-, közép és hosszú távú szemlélet sarokpontjait.

IDŐTÁVOK

Likviditás

Termék típusok

Likviditás

6. ábra: A pénzügyi megtakarítások likviditása
Forrás: Rombuszbroker (2017)

Ebben a korban már valós kihívást jelenhet a létfenntartás és a megtakarítás közötti egyensúly megteremtése. Az átfogó szemlélet erősítése: Ez, mint az 5. ábrából is látható, elengedhetetlen. A gazdaságilag aktív életkorodban jelentős előrelépés lehet, ha a rendszeres – akár kis összegű megtakarítások fontossága beépül a hétköznapi pénzügyekbe, illetve a hosszabb távú tervezéssel fókuszba kerül a nyugdíj célú megtakarítások jelentősége. Lényeges, hogy a célokat és az eszközöket alapvetően az életkori sajátosságok alapján kell meghatározni. Az iskolákban már ma is lehetne tanítani a gazdasági és vállalkozási tudást, de nem kötelező elem, így csak kb. a diákok 10%-át érik el vele. Jelenleg egyetlen tankönyv létezik hozzá, amit a Pénziránytű alapítvány honlapjáról¹ ingyenesen letölthető a következő linkeken: alsó tagozat, felső tagozat, középiskola.

5. Az öngondoskodás szerepe döntéseinkben

5.1. Viselkedési gazdaságtan és döntéshozó tipológia

Öngondoskodás, azaz nyugdíjcélú megtakarítások (önkéntes nyugdíjpénztár, biztosítás, más megtakarítás stb.) jelent. Nem könnyű kiválasztani, melyiket

¹ <https://www.penziranytu.hu/iranytuapenzugyekhez>

vagy melyikeket szeretnénk, hogy a jövőbeni elvart nyugdíjszínvonalunkat biztosítsa. A döntések általában, például milyen „pénzügyi befektetési formát válasszunk” döntés esetében az ember ésszerűsége, preferenciái alapján való döntést nem lehet alátámasztani, ezt gazdaságszociológiai kutatások is igazolják, mert az egyéb nem racionális megfontolások írják felül. [FODOR, 2013.] Kutatások kimutatták, hogy a racionális és ettől eltérő irracionális információk feldolgozása az agyféltekékkel áll kapcsolatban. A bal agyfélteke a tudatos, a domináns, a logikus, a racionális, az elemző, a pozitív gondolkodó, a jobb agyféltekének pedig a tudattalan működés feleltethető meg, az irracionális, érzelmi, negatív gondolkodás. A pozitív illetve negatív információ feldolgozási mód szilárd, bár befolyásolható személyiségvonás. [HÁMORI, 1998.] Az emberek többségénél a bal agyfélteke működése a meghatározó, amely jellemzője a pozitív információfeldolgozás. [FODOR, 2013.] Pozitivitása abban rejlik, hogy bízunk, az események jó irányú kimenetelében éppen ezért nehezen viseli a krízishelyzeteket, amelyek veszélyeztetik pozitív világképét, elvárásait. A bal félteke jellemzője a módszeres, analitikus probléma megközelítés, a kutatás és listakészítés. A jobb félteke inkább a negatív információ feldolgozásra alkalmas, vagyis egy adott helyzetben várható végkifejletekkel játszik, elképzei a kimeneteleket, ezért egy adott helyzet bekövetkeztekor aktivizálódik inkább. Közgazdaságtani szempontból fontos, hogy kutatások igazolták, miszerint az egyéni preferenciarendszer alakításában is a jobb félteke a meghatározó. Problémamegoldás szempontjából a jobb félteke tapasztalatot gyűjt az egyes kimenetelekről. A döntéshozatalt tehát sokban befolyásolja, hogy az egyén döntéseiben mely agyféltekére támaszkodik. A döntéshozatal egy másik meghatározó tényezője, a döntéshozó határozottsága. A határozott ember gyorsabban dönt kevésbé határozott társánál.

5.2. Pénzügyi tudatosság szerepe döntéseinkben

A kutatás a közvetlen személyek jelenlegi és jövőbeni állapotára is irányul. Kíváncsiak vagyunk, hogy a válaszadókat mi irányítja az öngondoskodás döntésig, milyen szokások, folyamatok befolyásolták a döntését, pontosabban mi motiválta a vizsgált megtakarítási forma kiválasztása mellett. A kérdőíves kutatás segítségével megvizsgáltuk a válaszadókat viselkedésgazdasági alapok és faktoranalízis módszertanával, hogy milyen döntési lehetőségek állnak rendelkezésünkre a jövőben elvart nyugdíjszínvonallal kapcsolatban. A kutatás vizsgálja, hogy az öngondoskodás, mint nyugdíjkiegészítő pillér mennyire kap szerepet ma a köztudatban és döntéseinkben, továbbá milyen lehetséges nyugdíjrendszert tartanak kívánatosnak a jövőben, miből fog állni a jövő

nyemzedéknek nyugdíja, hányan fognak dolgozni és hogyan a jövőben. A kutatás abból az alapvető feltételezésből indul ki, hogy az emberek a nyugdíjjal kapcsolatban félelemmel, bizonytalansággal gondolnak. Az előző fejezetek alapján belátható, hogy a felosztó-kirovó rendszer válságban van, így a nyugdíjrendszer II. pillére, az öngondoskodás napjainkban egyre nagyobb figyelmet kap. A döntéseink mögött lévő motivációk mélyebb megértéséhez a faktoranalízis statisztikai eljárás egyes részeit használtunk fel, mely napjainkban nagyon elterjedt számítógépes módszer a személyiség feltérképezésében. [SAJTOS – MITEV, 2007.]

A kérdőív adatainak feldolgozását és a statisztikai számításokat az SPSS szoftverrel végeztem tanszéki segítséggel. Az online kérdőíves kutatás 2019-ben történt. A válaszadók száma összesen 1000 fő (n=1000) volt. Alapvető kérdések, amire kerestük a válaszokat a nyugdíjrendszerek, nyugdíj célú megtakarítási formák és öngondoskodás, nyugdíjbiztonság tervezéséhez kapcsolódtak, mivel ezek az elemek, amik meghatározzák jövőbeni egzisztenciánk pénzügyi hátterét, vagyis az öngondoskodásunk mértékét. A kutatáson belül 3 csoportba lettek osztva a válaszok:

1. Nyugdíjrendszerekről ismeret (kötelező, önkéntes);
2. Pénzügyi előtervezés (megtakarítások különböző jellemzői);
3. Öngondoskodás szerepe (személyiség feltérképezése)

A fenti három csoportot a kvalitatív kutatás külön elemzi. A három csoportot számos statisztikai értékelésnek vetettük alá, mint például átlagok, gyakoriság, keresztábra. Jelen tanulmányban csak az állami nyugdíj és az öngondoskodás szerepét vizsgáljuk meg. A kérdőív kérdéseire adott válaszok alapján a válaszadók alapvetően tájékozottak a nyugdíjrendszerrel kapcsolatban, de a jelenlegi állami nyugdíjrendszert a válaszadók 92,2% nem tartja stabilnak. Ezzel szemben a nyugdíj előtakarékoságban inkább bíznak, a válaszadók 65,2% igen válasza alapján. Nyugdíjbiztosítással válaszadók közül csak 15,6% rendelkezik, addig nyugdíj előtakarékoság valamilyen formájával a válaszadók 96,2% rendelkezik. Az eredményekből is igazolni látszik, hogy a pénzügyi megtakarítások fontosak a válaszadóknak. A 29–48 év közöttieknek fontos az előtakarékoskodás. Keresztábrás elemzés segítségével további belső összefüggések látható, mint például a nyugdíj előtakarékoskodás optimizmus szerepe között. A nyugdíj elő takarékoság az optimista férfiak számára fontosabb a nagyobb 648 igen válaszok miatt, mint a hasonló tulajdonságú nők számára.

6. Összefoglalás

A szakirodalmi feldolgozás és a kutatás alapján nem tudtuk igazolni, hogy anyagi jólét nélkül is lehet harmonikus öregség, de azt sikerült megvilágítani, hogy a jelenlegi életszínvonalunk nyugdíjas korunkban való fenntartásához szükséges magunkról valamilyen pénzügyi formában a jövőben gondoskodni. Mivel a jelenlegi nyugdíjrendszer a társadalom nagyfokú elöregedése miatt, és az előrejelzések alapján az aktív keresők és nyugdíjasok arányának drasztikusan változása nagy valószínűséggel a jövőben társadalmi, gazdasági és egyéb problémákat fog okozni globálisan és hazánkban is. A szakemberek a vegyes rendszer mellett érvelnek, de nincs még elfogadott koncepció, amit mindenki jónak látna. A kérdésekre adott válaszok kis száma ellenére is elég színes a lehetőségek tárháza. Sokfajta lehetőséget gondolnak a válaszadók biztosnak a jövőbeni anyagi helyzetük megalapozására. Az állami nyugdíj kötelező jellege miatt választási lehetőség nincs. Az ezt kiegészítő lehetőségeknél, mint pl. az önkéntes és magán célú megtakarítási formáknál alapvetően jövedelmünk mértéke és emocionális döntéseink határozzák meg, melyik megtakarítási formát vagy formákat választunk. Az életkori sajátosságok és ritmusok ismerete és az átfogó pénzügyi szemlélet erősítése elengedhetetlen. Lényeges, hogy a célokat és az eszközöket alapvetően az életkori sajátosságok alapján kell meghatározni.

Irodalom

- [1] ARISZTOTELÉSZ: *Lélektanfilozófiai írások* (Aristotle's De Anima), Budapest: Akadémiai Kiadó, 2006. pp. 1–254.
- [2] AUGUSZTINOVICS, Mária (2014): Egy értelmes nyugdíjrendszer, *Közgazdasági Szemle* LXI. évf., 2014. október. Válogatás az elmúlt évtizedek írásaiból. pp. 1219–1239.
- [3] CARDANO, Gerolamo: *Életem*, Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 2014. pp. 1–280.
- [4] CICERO, Marcus Tullius: *Az öregségről / A barátságról*, Fordította: Szabó György, Budapest: Kriterion Könyvkiadó, 1987. pp. 1–148.
- [5] CSONTOS, László: Nyugdíjfinanszírozási rendszerek, *Beszélő*, 1997. évfolyam, 1.szám. pp. 30–36.
- [6] European Commission: The 2018 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies, *Underlying Assumptions & Projection Methodologies* INSTITUTIONAL PAPER 065 | NOVEMBER 2017. pp. 1–240.

- [7] FODOR, László: *Gazdaságpszichológia*, Noran Libro Kiadó, Budapest. 2013. pp.1–494.
- [8] MONOSTORI JUDIT – ÖRI PÉTER – SPÉDER ZSOLT (szerk.), *Demográfiai portré*, Budapest: KSH NKI. 2015. pp. 1–241.
- [9] HÁMORI, BALÁZS, *Érzelemgazdaságtan*, Kossuth Kiadó, Budapest, 1998. pp. 16–20.
- [10] HOLTZER, PÉTER (szerk.): *Jelentés: A nyugdíj és időskor kerekasztal tevékenységéről*, MEH. NYIKA. 2010. pp. 1–452.
- [11] L. Rédei Mária, *Demográfiai ismeretek*, ELTE, Budapest, 2006. pp. 1–194.
- [12] MATITS, ÁGNES: *Az állam és az egyén felelőssége az időskori jövedelem biztosításában, Simonovits 70, Társadalom- és természettudományi írások Arkhimédészről az időskori jövedelmekig*, Budapest, MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 2010. pp. 195–199.
- [13] NOVOSZÁTH, PÉTER: *A társadalombiztosítás pénzügyei*, Nemzeti Közszoigálati és Tankönyv Kiadó, 2014. pp. 1–244.
- [14] PETRARCA, Francesco: *Kétségeim titkos küzdelme*, Szeged,, Lazi Könyvkiadó, 1999. pp. 1–158.
- [15] PLATÓN: *Az állam*, Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1989. pp. 1–468.
- [16] SAJTOS, László – MITEV, Ariel: *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv*, Budapest, Alinea Kiadó, 2007. pp. 1–404.
- [17] SAMUELSON, P. A.: An Exact Consumption-Loan Model of Interest with or without the Social Contrivance of Money. *Journal of Political Economy*, Vol. 66., 1958. pp. 467–482.
- [18] SENECA, Lucius Annaeus: *Erkölcsei levelek*, Fordította: KURUCZ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 2001. pp. 1–228.
- [19] SIMONE DE BEAUVOIR: *Az öregség*, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1972. pp. 1–862.
- [20] SIMONOVITS, András: *Nyugdíjrendszerek: tények és modellek*, Budapest, Typotex Kiadó, 2002. pp. 1–300.
- [21] United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division: *World Population, Prospects: The 2015 Revision, Volume I: Comprehensive Tables* (ST/ESA/SER.A/379). 2015. pp. 1–372.

The myth of aging

The history of mankind is inseparable from aging issues. The importance of the subject is justified by the fact that countless famous philosophers such as Plato, Aristotle, Cicero, Seneca, Petrarca, Cardano, Simone de Beauvoir have dealt with the subject and wrote about aging on a variety of aspects. The long, disease-free and fertile life we all desire. Happy or full life is enough for the aforementioned, or there are still opportunities. Compared to our ancestors, we can live today for an unprecedented time. Today, one of the most significant social changes threatening the Member States of the European Union is the high aging of the population and its present and expected impact on economies and societies. Hungary, like the Member States of the European Union, is aging and is facing different challenges, the most important of which is the health system, the social security and pension system, and the transformation of the tax system. The study looks back on aging cultural history, examines the main issues of aging research, and presents the current state of scientific research for aging, complementing the potential of economics psychology and happiness economics.

Keywords: aging, pension system and self-care, economic psychology, happiness of economics